

Výtvarná inspirace

hrátky s pedigem

Blanka Svobodová, Lucie Ulíková, Zdena Charvátová

hrátky s pedigem

Blanka Svobodová, Lucie Ulíková, Zdena Charvátová

Hrátky s pedigem
Blanka Svobodová, Lucie Ulíková, Zdena Charvátová

Computer Press, a. s., 2007. Vydání první.

Všechna práva vyhrazena.

Odpovědný redaktor: Silvie Sanža

Fotografie: Tomáš Svoboda

Vnitřní úprava a sazba: Alena Sigmundová

Vydavatelství a nakladatelství Computer Press, a.s.,

Holandská 8, 639 00 Brno

<http://knihy.cpress.cz>

ISBN 978-80-251-1476-6

Prodejní kód: KH0193

Vydalo nakladatelství Computer Press, a. s., jako svou 2443. publikaci.

o b s a h

Úvod	4
O pedigu	5
Materiál a pomůcky	8
Dobré rady a techniky	9
Projekty	17
Velký oválný koš	18
Box na časopisy	21
Modrobílá krabice	24
Madeirový příborník	26
Opletená láhev	28
Domácí lustr	32
Koš na papír	35
Korálkový tužkovník	37
Velikonoční kraslice s páskem	39
Košíček na kraslici	41
Slepičí ošatka	43
Velikonoční slepička	47
Koš z pásků	50
Korálkovník střapatý	53
Ježek	55
Želva hvězdicová	59
Perutýn královský	63
Thonetka	68
Kolébka	71
Létající balon	75
O autorkách	79

úvod

Svět pedigu vás okouzlí svými možnostmi. Je krásné sledovat, jak se z tak prostého materiálu dají vytvořit nejrozmanitější předměty a objekty. Potkáte se s ním v každém bytě v podobě praktických doplňků, dekorací, nábytku, ošatek nebo úložných krabic. Překvapí vás v luxusním květinářství v exotických vazbách a ohromí vás svojí dokonalostí v galeriích užitého umění ve světelných objektech a volném zpracování. Ve světě jsou některé umělecké kousky oceněny pětimístními sumičkami. Existují sběratelé určitých autorů a hodnoty objektů rostou s jejich stářím.

Přesto se jedná o velmi prostý materiál a práce s ním je snadná. Dokonce natolik, že pletení z pedigu je jednou z doporučovaných arteterapií. Ať jste začátečník nebo profesionál, stále budete mít co objevovat při jeho zpracování. V této knize jsme pro vás připravily kolekci návodů, které jsou určeny pro začátečníky i mírně pokročilé. Jejich společným jmenovatelem je pestrost a hravost. Řada z nich je pro jednoduchost vytvořena na překližkovém dně a využívá širokou škálu barev. Každý z předvedených triků za sebou skrývá další dokonalejší zpracování dané věci. Věříme, že vás tím inspirujeme k samostatné tvorbě a rozvedení těchto základních návodů do nejrůznějších podob.

Přejeme vám radost z tvoření!

Blanka Prohászka

Lucie Vlková

Šárka Černáková

o pedigu

Pedig je přírodní materiál, který se k nám dováží ze subtropického pásma. Jedná se o vzdušné kořeny palmy *calamus rattang*. Jejich vnitřní dužina zbavená pevné lesklé kůry se nazývá pedig. Pro účely pletení je to ideální materiál. Velmi rychle absorbuje vodu, a tím se stane velmi pružným. Práce s ním je jednodušší než s jinými materiály a první úspěchy při práci přesvědčí i úplného začátečníka. Jeho výhodou je i délka prutů, která umožňuje využít pestrou škálu vzorů a náročnější druhy výpletů.

Pedig se prodává v mnoha průměrech, průřezech a síle materiálu. Kulaté pruty dostanete od síly 1 mm do 10 mm. Ploché materiály lze koupit pod názvem band a šény. Band neboli pásky mají čistě plochý průřez. Na lícové straně jsou lesklé, na opačné hrubší. Šény se u nás prodávají v šířkách od 2 do 10 mm. V řezu jsou z jedné strany plo-

ché, z lícové strany zaoblené. Pomocí těchto plochých materiálů vám bude výplet rychle přibývat, a proto jsou příjemné pro vytváření větších objektů. Dále dostanete pedig půlený, vhodný do některých zavírek, jako výztuhu ucha a na samostatné rukojeti.

Další materiály

Vrbové proutě je v Evropě nejrozšířenější košíkářský materiál. Je mnoho druhů vrby, ale na pletení je nevhodnější vrba košíkářská. Příprava materiálu je náročnější než u pedigu, po sklizni se proutě vaří, suší a před prací déle namáčí. K práci s vrbovou je třeba větší fyzická síla a také nástroje jsou hrubší povahy. Má však krásnou medovou barvu a lesklý povrch.

Za zmínku stojí i další dostupné materiály. Elhar je světle zelená šňůra z mořské trávy, kterou kromě drobných ošatek potkáte ve výpletech plážového nábytku. Abaka je hrubší materiál stočený z listů banánovníku a je vhodný k velkorysejším projektům s příchutí orientu. Dále se můžete setkat s výplety z kukuřičného šustí, slámy, bambusu, orobince, kůry a lýka atd.

Barvení pedigu

Přírodní pedig má světlou barvu, podobnou barvě lipového dřeva. Barvený pedig můžete koupit ve specializovaných obchodech. Ale pro ty, kteří rádi experimentují a zájí na originalitu, je lepší si tento materiál nabarvit doma. Nemůžeme tvrdit, že tato cesta je levnější, ale v každém případě je to kus dobrodružství.

Tento přírodní materiál dobře přijímá vodu. Můžete ho tedy barvit v barvách určených pro přírodní textilie. Na našem trhu jsou k dostání různé značky těchto barviv a jen na vás záleží, kterou si oblíbíte. My jsme se po letech experimentů a tápání rozhodli pro Iberii, oproti barvám Duha a Cheds je sice dražší, ale nepoměrně účinnější a stálější.

Pokud se tedy rozhodnete nabarvit si pedig doma, mějte na paměti, že tato akce se neobejde bez menších či větších skvrn barvy, kterým se neubráníte při manipulaci s pedigem. Je dobré obléci si při barvení gumové rukavice, které jsou k zakoupení v každé drogerii v různých velikostech. Nejednou jsme se na tuto maličkost furiantsky povýšily a pak musely schovávat mrtvolně zbarvené ruce před okolním světem. O nepříliš zdravém vlivu na kůži raději nemluvit. Nezavrhujte ani pracovní oděv, pokud do barevné lázně nechcete po barvení pedigu přihodit i zrovna nošené oblečení. Potom vyžeňte kočku, psa, děti i manžela někam do přírody a můžete začít.

V dostatečně velkém hrnci začněte ohřívát vodu. Mezitím si připravte barvu, kterou chcete na pedig použít. Chystáte-li se barvit větší množství materiálu ve více barvách, začněte vždy od nejsvětější, do které můžete postupně ostatní barvy přidávat. Vznikne tak barevná škála, která bude vždy ladit. Ale dejte dobrý pozor! Platí zde stejná zákonitost jako u klasického míchání barev. Jestliže začnete žlutou, nikdy z ní čistě modrou neuděláte.

V menším hrnci svařte půl litru vody, ve které rozpustíte celý sáček vybrané barvy. Až budete mít vodu ve velkém hrnci dostatečně teplou, přilijte svařenou barvu a pořádně zamíchejte. Neuškodí, když barvu opět přivedete k varu. Potom teplotu ohřevu snižte a vložte pedig. Smotek pedigu by neměl být příliš veliký a ani příliš utažený, aby nedošlo k tomu, že se některé pruty špatně probarví. Nechejte pedig pořádně natáhnout vodu a po nějaké době (asi 10 minut) přisypejte tři lžičky kuchyňské soli. Opět pořádně promíchejte a můžete vypnout vařič. Jestliže vám proutky pedigu vykukují z lázně, mírně je zatížte. Průběžně kontrolujte intenzitu získané barvy. Počítejte s tím, že pedig po uschnutí mírně zesvětlá.

Až budete se sytostí barvy spokojeni, opatrně vyjměte smotek z barvicí lázně a pořádně propláchněte vodou. Pro ustálení barev ho vložte do octové lázně, poměr vody s octem by měl být minimálně 30:1 (voda:ocet). V této lázni nechejte pedig chvíli odpočívat, potom ho vytáhněte a rozvěste v dobře větrané místnosti. V létě klidně do stínu na zahradu či na balkon, v zimě do místnosti, která je alespoň mírně vytopená. Tam, kde je přílišná vzdušná vlhkost, hrozí zplsnivění.

Zkrátka zjistíte, že jsou barvy, které – přes veškeré snahy je dobře ustálit – přece jen při pozdějším pletení zanechávají vaše ruce více či méně zbarvené. K těm největším barvičům patří modrá a červená a s nimi spojené odstíny. Aby vám intenzivně zbarvený pedig nepřibarvil ostatní materiál, snažte se jej namáčet co nejméně.

A ještě tip na závěr: pokud se nechcete příliš zabývat vymyšlením vzoru, doporučujeme vám použít melírovaný pedig. Smotek pedigu zasuňte do hrnce tak, aby větší část nebyla ponořena do barvicí lázně, a se změnou barvy v lázni stačí pouze kolo pootočit. Postupujte opět od nejsvětějších barev k tmavším.

Ošetřování pedigu

Pedig je krásný přírodní materiál a měli bychom se k němu chovat stejně jako k ušlechtilému dřevu. Znamená to, že jej nesmíme vystavovat přílišné vlhkosti ani vysokým

teplotám. Dobře se mu bude dařit při domácí teplotě a hezky v suchu. Pokud jste dopletli koš a chcete mu věnovat další péči, nechtejte jej především dobře uschnout. Nikdy nebalte ještě zavlhlý košík. Snadno se pak stane, že čerstvě upletený, hezky zabalený a s láskou darovaný košík začne do druhého dne pod celofánem plesnivět.

Je-li košík proschlý, můžete s ním pracovat dál. Přírodní neošetřené koše mají svoje kouzlo, ale také poměrně rychle získávají patinu, která není vždycky žádoucí. Pedig časem ztrácí svou světlou barvu a trochu šedne. Tomu se dá předejít nalakováním.

Zejména u kuchyňských doplňků, jako jsou tácy, podnosy, ošatky na pečivo a ovoce, je třeba koš trochu impregnovat, aby se stal omyvatelným. Využít můžete celou škálu bezbarvých laků. Nám se osvědčil matný lak ve spreji, který je určen k lakování dětských hraček. Je nezávadný i při styku s potravinami a takto ošetřené výrobky slouží u nás v kuchyni již několik let, aniž by na nich hlodal zub času (vyjma červotoče).

Pro milovníky přírodního vzhledu existuje další možnost jak uchovat světlý vzhled pedigových výrobků. Včelí vosk se používá při ošetření dřevěného nábytku. Jestliže chcete nový koš natřít voskem, stačí vosk rozehtát ve vodní lázni a štětcem jej nanést v jemné vrstvě na koš. A šup s ním do pece, tedy spíš do trouby, rozehtáté na opravdu nízkou teplotu. Koš „zapékejte“ asi 20 minut při teplotě kolem 100 °C. Kdo se bojí trouby, může použít fén. Je to zdouhavější proces, ale účinek je podobný. Vosk se do pedigu dobře vsákne a přebytek můžete ještě rozetřít měkkým hadříkem nebo kartáčkem. Pedig získá nádhernou medovou barvu i vůni.

A na závěr ještě jeden trik: kuchyňská prkénka a vály jsou často napouštěny jedlým olejem, který je nejen impregnuje, ale dodává jim také příjemnou zlatavou barvu. Zkuste použít k ošetření pedigu dětský olej, vyhnete se tak jeho možnému žluknutí. Olejový nátěr je ovšem čas od času třeba obnovit.

Pokud se nepřízní osudu a vlivem vlhkosti stane, že vám oblíbený koš přece jen napadne plíseň, lze se s ní vypořádat kartáčkem a slabým roztokem Sava, kyseliny citronové nebo sody. Horší je to v případě barevného pedigu, kde použitím Sava odbarvíte také původní odstín. Řešením je znovu nanést barvu na vybělenou část štětcem nebo celý koš ponořit do tmavší barvy.

materiály a pomůcky

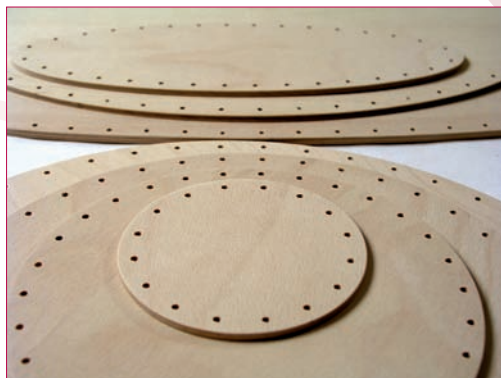

Nářadí a jiné nezbytnosti

Pro práci s pedigem potřebujete zahradnické nůžky s ostrou špičkou. Výborné jsou speciální nůžky pro šlechtění bonsají, ale nemáte-li je, nezuňte, podobnou službu vám prokážou i obyčejné elektrickářské kleště. Dále si opatříte ostrý nůž, metr, provázek, kolíčky.

Také se vám bude hodit pořádná pracovní zástěra nebo starý ručník a možná i pár náplastí.

Samostatnou kategorii tvoří košíkářské formy. Existují profesionální formy z odolného dřeva, které se dají po částech vyjmout z upleteného koše. Tímto způsobem se pletou uzavřené tvary, kočárky, řídké výplety lustrů a velkých košů. Forma zaručí stejný tvar a velikost při opakování téhož výrobku. Pro domácí pletení však nemusíte kupovat drahé formy, mnohdy vystačí s plastovým květináčem, kuchyňskou mísou, láhví, nafouknutým balonem nebo pevnou krabicí. Práci můžete k formě pevně přivázat provázkem, nebo ji připevnit pomocí šroubu.

Překližková dna

Tyto polotovary vám velmi usnadní práci. I úplný začátečník pak zvládne s minimem znalostí uplést krásný tác, krabici, ošatku nebo dózu na kapesníky. Na výrobu dna je nejhodnější překližka o síle 4 mm, ze které si můžete nechat vyříznout různé tvary. Důležité je, aby otvory byly od sebe vzdáleny 15–18 mm a průměr otvoru byl vždy o 0,5 mm větší než síla použitého pedigu. Při práci dbejte na to, abyste navlhčili pouze pedigový výplet. Dřevěná překližka se většinou důkladnějším máčením zkroutí. Překližková dna se dají dále barvit, lakovat nebo dekorovat různými technikami. Pro pletení z pedigu se dají použít i korkové kuchyňské podložky nebo speciálně vyrobená keramická dna.

dobré rady a techniky

Práce s pedigem má určité zákonitosti, na které byste neměli zapomenout. Naše malé košíkářské desatero zahrnuje poznatky a zkušenosti, které vám usnadní zacházení s tímto materiálem.

Rada první

Délku osnovních prutů (zkráceně osnov) spočítáte jednoduchou rovnicí: 7 cm na založení osnov do dna + výška koše + 20 cm na zavírku = délka osnov. Chcete-li uplést bohatou zavírku, nechte si dostatečnou rezervu. Centimetry navíc připočtete i v případě, že chcete uplést koš rozevřeného tvaru. Osnovy se tím od sebe více vzdálí a spotřeba při zavírce může být dvojnásobná. V takovém případě mnohdy nezbyvá, než zvýšit počet osnov a tak rozestupy mezi nimi zmenšit.

Rada druhá

Síla osnovních prutů by měla být vždy o jeden nebo dva stupně větší než síla výpletu. Pokud se například chystáte plést pedigem o síle 2,5 mm, osnovní pruty zdvojte nebo použijte osnovy o průměru alespoň 3 mm. Čím objemnější koš pletete, tím musí být základní kostra pevnější, aby se koš nedeformoval a dalším užíváním nepoškodil.

Rada třetí

Přídavné osnovy (říká se jim také pomocné či přístrčky) přidávejte do výpletu po třetí upletené řadě. V této výšce již osnovy z výpletu nevypadnou a zároveň je snadno zasadíte až ke dnu. Jejich hroty seřízněte nožem do špičky, aby se vám s nimi lépe pracovalo. Přídavné osnovy vystříhnete vždy v předposlední řadě koše, aby konce nezasahovaly do pravidelného pokládání prutů v zavírce.

Rada čtvrtá

Před prací je materiál nutné dobře namočit. Teplota vody by měla být příjemná, aby vás nezabýly ruce. V příliš teplé

vodě pruty křehnou, lámou se a delším namáčením lehce šediví. Silnější průměry prutů potřebují delší dobu namáčení. Pedigový výplet namáchejte i během pletení. Jakmile budete mít pocit, že se s materiálem pracuje hůře, drhne mezi prsty a ztrácí pružnost, je nutné práci namočit. Pro průběžné vlhčení materiálu vám dobře poslouží i běžné rosítko na květiny.

Rada pátá

Cílené tvarování pletené nádoby je věcí zkušenosti a praxe. Vzniká ohýbáním osnov do středu koše nebo vykláněním osnov ven. U praváků platí „pravá ruka plete koš, levá ruka koš tvaruje“. Pokud chcete získat uzavřenější tvar koše, je nutné ohýbat osnovy vahou ruky, netahat silou za výpletové pruty během pletení. Změna tvaru se projeví po upletení dvou až tří řad.

Rada šestá

Buďte hodní na své ruce. Po pěti hodinách pletení slyšíme na kurzech mnoho nářků, ruce bolí, palec je vykloubený a bříška prstů otlačená. Způsobuje to především nesprávné držení koše. Nebojte se opřít si práci o podložku, stůl nebo kolena. Když budete držet košík jen tak ve vzduchu, nejen že ho neupletete rovně, ale ke všemu si uženete zánět šlach. Netlačte na osnovy jen palcem levé ruky, ale celou dlaní. A především nezapomeňte ruce důkladně namazat dobrým krémem, předejete tak oděrkám kolem nehtů a popraskaným bříškům.

Rada sedmá

Způsob nastavování prutů záleží na druhu a tvaru výrobku, který pletete. U otevřené mísy s dekorativním středem oceníte, když nastavení prutů proběhne ze spodní, méně viditelné strany. V případě uzavřených nádob toto pravidlo platí obráceně, zakončení a nastavení nového prutu ponechejte uvnitř nádoby. Některé koše na prádlo jsou

pak opatřeny vnitřním látkovým vakem, který skryje všechny ostré konce prutů a napojování. Při pletení košů z barevného materiálu začátky a konce prutů zatlukejte, aby ve výpletu nepoutaly pozornost neprobarvené středy zastřížených prutů. Tvar a účel nádoby vám napoví, kde má daný koš rub a líc a kde bude nastavení prutů nejméně nápadné.

Rada osmá

I v tomto oboru platí, že méně je někdy více. Výběr a kombinaci materiálů si předem dobře rozmyslete. Prvotní nadšení z mnoha možností vás bude nutit vyzkoušet více triků na jednom koši. Vždy si uvědomte, že objekt, který vytváříte, budete používat pro další ukládání nebo přenášení věcí. Pokud zvolíte složitý výplet, taženou zavírku nebo jiný plastický výplet, dobře promyslete, jakou barvu vnesete do složitého vzoru a zda by nebylo elegantnější nechat koš v jednom odstínu. Hladké a jed-

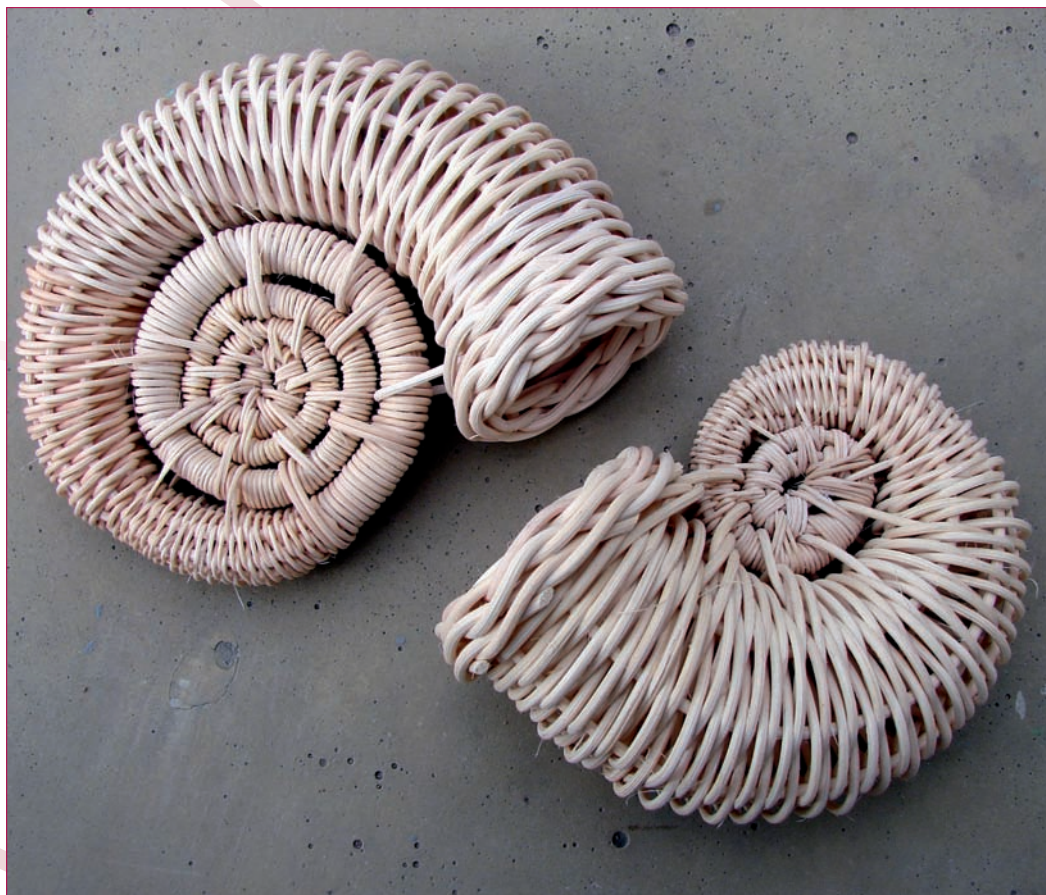
noduché tvary pletených nádob naopak snesou pestrou hru barev a melírů.

Rada devátá

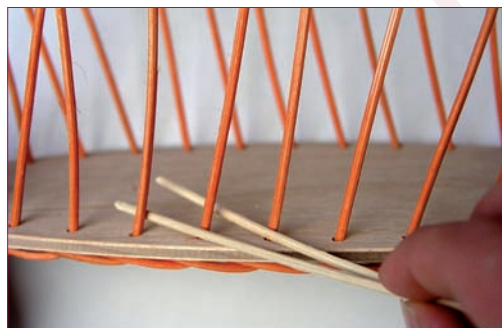
Pravidelně opakovaná chyba se stává vzorem. Pokud najdete v předchozím výpletu chybu, zamyslete se nad tím, zda ji nějak nemůžete využít ve prospěch koše, zda se nevydařený detail nedá opakovat a nevytvoří tak unikátní vzor. Tedy alespoň před tím, než koš rozpletete a chybu odstraníte. Vždyť i hermelín musel nejdřív zplesnivět, než dostal královské jméno.

Rada desátá

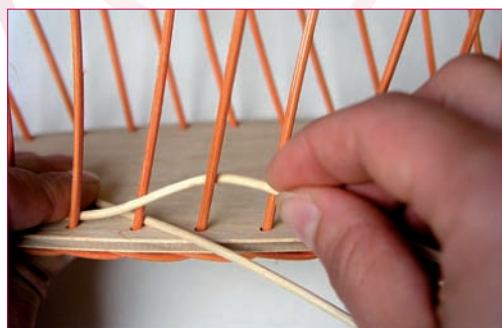
Každý košík stojí vždy jednou stranou ke stěně! Neztrácejte nervy, pokud váš výrobek není na první pokus dokonalý. Prohláste to za umělecký záměr a pamatujte, že každý váš výrobek je originál. Hlavní je, aby košíkaření bylo pro vás odpočinkem a zábavou.

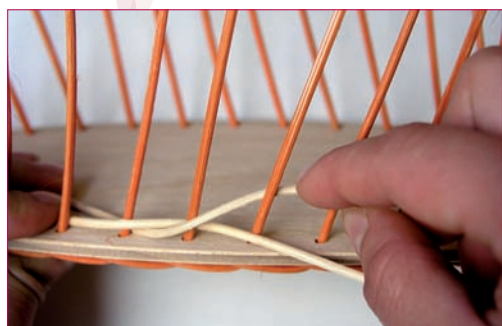
Opleték dvěma pruty

1 Založte dva pruty do dvou sousedních mezer.

2 Veďte levý prut přes první stojící osnovu vpravo a protáhněte jej za další osnovou ven.

3 Postup opakujte s druhým prutem. Tímto způsobem oplétáte postupně všechny osnovy po obvodu koše.

Opleték třemi pruty

1 Založte tři oplétací pruty do tří mezer mezi osnovami.

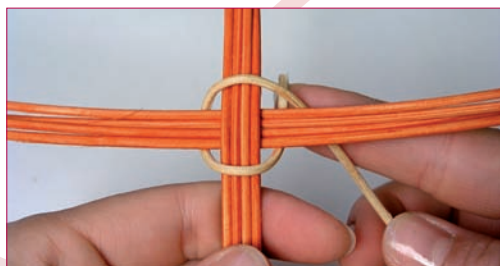
2 První prut zleva veďte před dvě osnovy, za jednu osnovu a ven.

3 Postup opakujte po obvodu celého koše, pruty veďte vždy zleva doprava.

Pletené dno s jednoduchým křížem, tzv. „japonské“

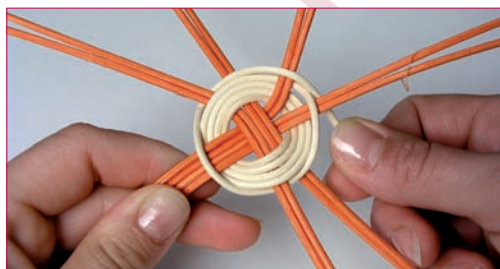
Toto dýnko patří k těm opravdu nejjednodušším. Jeho základem je jednoduchý kříž ze dvou přes sebe přeložených čtveřic a japonská vazba, proto mu říkáme „japonské dno“.

- 1** Připravte si 8 osnov a jeden dlouhý prut na oplétání. Přeložte dvě čtveřice osnov na kříž. Dlouhý oplétací prut založte pod spodní rameno kříže a plette čtyři řady přes 4 a pod 4 pruty.

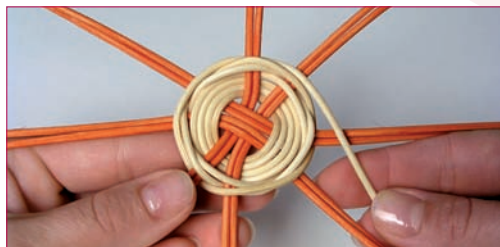
- 4** Pruty nastavujte v tomto případě zatloukáním, jak je dobře patrné na spodní straně dna.

- 2** Poté, co vytvoříte kolem kříže 4 kroužky, pokračujte v pletení dvojitou japonskou vazbou. Jmenuje se složitě, ale ve skutečnosti je velmi jednoduchá. Oplétací prut vedte vždy přes čtyři osnovy horem a pod dvěma následujícími spodem.

- 5** Ve výpletu pokračujte stejným způsobem, dokud nedostanete potřebnou velikost dýnka.

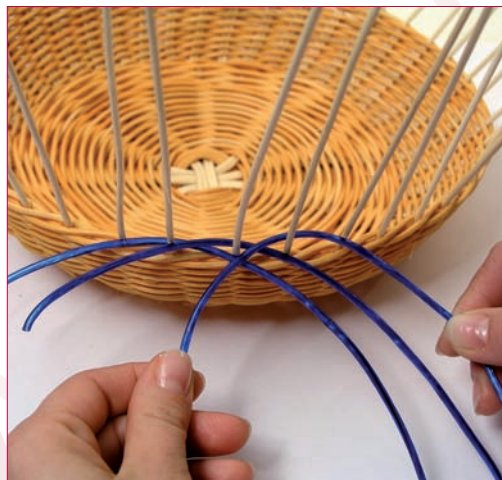

- 3** Snažte se docílit stejných rozestupů mezi dvojcemi osnov a řady výpletu dobře utahujte, aby dno nebylo příliš řídké, až pedig trochu seschne.

- 6** Konce pedigu zastříhnete.

Třípárová zavírka

1 Pro lepší orientaci při pletení třípárové zavírky můžete využít pomocnou plastovou šňůru se stejným průměrem jako použitý materiál. Založte tři krátké kousky za osnovy.

3 První z ohnutých osnov vedte před první stojící osnovou a za další ven.

2 Tři stojící osnovy ohněte za následující osnovu podél pomocné šňůry.

4 První stojící osnovu přiložte obloukem k právě zapletenému prutu tak, aby se nekřížily.

5 Dále pokračujte stejným způsobem. Ze vzniklých tří párů odebírejte vždy pravou osnovu. Postupujte kolem celého koše zleva doprava, dokud vám zbyvají stojící osnovy.

7 V samém konci zavrčky už pouze nahradíte pomocné plastové proužky zbývajícími osnovami.

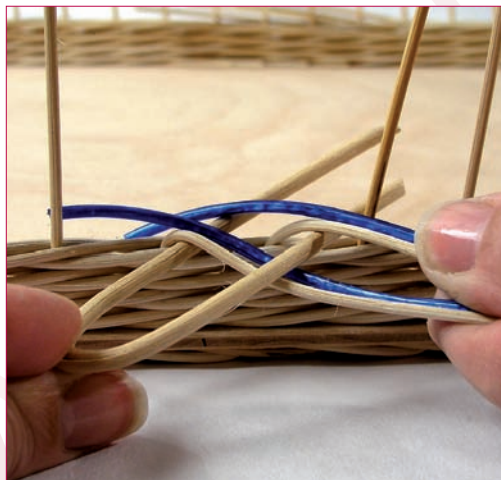
6 V závěru se vracíte zpět do začátku zavrčky, což znamená, že proutky musíte podvléknout pod první ohnutými osnovami.

8 Pro symetrii zavrčky můžete konce osnov zatáhnout dovnitř středem zavrčky.

Copánková zavírka

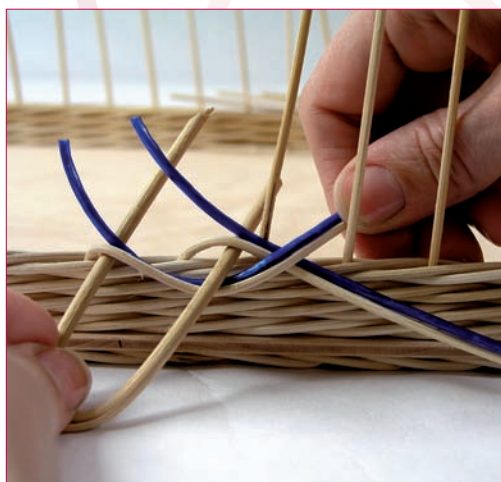
Tento typ zavírky se plete nejčastěji při počtu prutů 3 na 2. To znamená, že budou v copánku zapleteny 3 osnovy nahore a 2 dole.

1 Ohněte volně dva proutky dolů a přiložte k nim dva kousky plastové šňůry, čímž získáte dva páry. Pro zajištění dostatečně velké mezery použijte klínek ze silnějšího pedigu.

3 Ohněte další osnovu směrem dolů a opět k ní přidejte pomocnou šňůru.

2 První pár vedte přes druhý a mezi dvěma stojícími osnovami provlékněte dovnitř košíku. Je důležité mít pedig dobře namočený, abyste mohli proutky položit naplocho.

4 Druhý pár vedte paralelně s prvním dovnitř mezi osnovy. K prvnímu páru připojte další stojící osnovu a přeložte vzniklou trojici ven.

Toto je pouze náhled elektronické knihy. Zakoupení její plné verze je možné v elektronickém obchodě společnosti eReading.